

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

§. 2. Monita circa affectus excitandos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

§. 2. *Monita circa effectus excitandos.*

Jam insinuavi motum (sic affectus dicitur, quod illo voluntas, aut animus moveatur) non esse concitandum, nisi post rem expositam, & brevem quidem, post rem aliquam narratam, aut uno; vel altero argumento probatam; longiorem verò, atque validissimum in, vel ante perorationem.

Præterea advertendum, non esse locum amplificationi in re qualibet; si enim minoris sit momenti, quid ageret amplificatio, nisi ut elephantem faceret ex musca cum indignatione Auditorum. Unde monet Author, ut ad amplificationem adhibeantur, quæ vel *naturâ suâ*, vel *usu & æstimatione* hominum sunt *magna*: naturâ quidem, ut cœlestia, divina, quæ causas admirabiles, minusque notas habent: usu verò, quæ hominibus videntur prodesse, aut obesse vehementius, ut religio, salus animæ, vita, res familiaris, bonum nomen, pax, patria, parentes, &c. Rursum attendendum, quo affectu homines, ad quos dicturus es, moveantur, & ducantur, quidam enim honestate, & alii utilitate, alii jucunditate capiuntur. Aliis rebus juvenes, aliis senes, aliis viri, aliis fœminæ, aliis barbari moribus, & feri, aliis culti, & urbani, aliis nobiles, aliis rudes, aliis sapientes, & docti. Hinc cognita Auditorum dispositione cogitandum, quibus argumentis, & figuris affectus ille excitari posset: apta esca pisci jacienda in hamo, ut capiatur, cum non cuilibet sit

eadem. Hinc non inutilem se suscepisse laborem sunt arbitrati, qui naturas, & mores hominum descripserunt in Oratoris institutione ut P. Franc. Romanus in sacro Ecclesiae l. 2. sect. 3. c. 4. P. Masen in Palæstra Oratoria. P. Caufinus l. 12. c. 3. & 4. Atque ut rem redderent faciliorem Oratori, declararunt iidem, quâ ratione, & modo quilibet in particulari affectus suscitari, aut everti possit, v. g. amor, odium, timor, tristitia &c. Vide Caufinum l. 8. toto. P. Masen loc. cit. & P. Roman. c. 3. ex quo solum breviter adjicio, quæ habet de *monu delectationis* lib. cit. sect. 4. quam per universam dictionem admiscere debet Orator. Nam ut ait Quintilian. qui libenter audiunt, & magis attendunt, & facilius credunt. Et teste S. August. qui declaratione est affectus, facile, quo volueris, ducitur, nemo flectitur, si molestè audit. Fit autem universim loquendo Per res, quæ animi facultatem aliquam, aut sensum voluptate afficiunt. v. g. intellectum res novæ, variæ, admirabiles, occultæ, acutæ, inexpectatæ, jucundæ, ut sunt fabulæ, historiarum rei propositæ deservientes, concinna rerum inventarum dispositio, & ordo. Voluntatem, bonum, pulchrum, amabile. Virtutis, & honoris fulgor, doctrinæ dignitas, utilitas, decor. Appetitum sensitivum bona præsentia, aut futura delectabilia cum securitate omnimodali absentis, quemadmodum in Cœlis eveniet. Quæ externos sensus demulceant nemo nescit, ut florida præta, horti per-

de mo-
nu dele-
ctatio-
nis ad
atten-
tionem
requisi-
ta.

amoni

amœni, concentus Musicus, dapes opipatæ.
 Hinc delectant illustres Metaphoræ, allego-
 riæ, descriptiones, prosopopæjæ, similitudines
 &c. Quibus res non tam referri, quàm sentiri
 oculis, auribus, reliquisque sensibus videtur.
 Aurium autem singulare delictum est ad nu-
 meros Oratoris aptè concinnata oratio, pla-
 nè suaviterque decurrens atque cadens, cui
 & vox pronunciantis sit conformata: oculo-
 rum verò actio, atque gestus ad vivum omnia
 repræsentans. Hic

Notandum venit, ut absint profani amo-
 ris, & corporeæ pulchritudinis exempla, pro-
 prietates, descriptiones; hæc enim naturam
 ad vitium aliunde proclivem irretiunt, &
 maculant. Absint item sales, & joci rusti-
 ci, atque inconditi; hæc enim dedecent virum
 gravem, qualis est Orator. Denique affecta-
 tio in verbis exquisitis nimium, ut poëticis,
 & antiquatis in manifesta ornatûs affecta-
 tione, & spumeo verborum apparatu, in
 pronunciatione, & gestu; odiosa est enim
 omnis affectatio, & assentatio. Addendum
 hoc loco censui de admiratione, quæ ad
 attentionem requiritur, & sine qua, ut ait
 Cicero de claris Orator, eloquentia nulla est.
 Oritur hæc primò ex ignoratione: miramur
 enim effectum, cujus causam nescimus: De-
 inde ex rei magnitudine, & excellentia, quæ
 sublimior esse demonstratur, quàm commu-
 nis fert opinio. Item ex rei novitate, atque
 nusitata procreatione, cujus inconsideratio

De ad-
 mirati-
 onis af-
 fectu.

facit, ut etiam miracula assiduitate vilescant. Parit & admirationem in rebus simplicibus, atque notis sola Oratoris ars, in artificiosa, atque inexpectata causarum redditione, in non vulgari pronuntiatione, & gestu, quo non admiratio solum, sed & plausus excitari solet. Figura sustentationis, seu suspensionis hic frequens est, quando præfatur Orator, non esse tam facile rei præsentis reddere rationem; unde refellit eas, quæ afferri possunt, aut afferuntur, neque esse tam vilem pro ut existimatur, vel absolutè vel facta comparatione cum aliis. Postremum est, quod monitum velim Oratorem, ut deducta jam ad longum confirmatione, dispiciat, quis affectus materiæ congruat. An amoris, odii, imitationis, fugæ &c. Quomodo rei illi affecti sint Auditores, quænam obstacula illis ex animo evellenda (quæ per modum objectionis proponuntur, & confutantur per figuram anteoccupationem) ad hunc affectum, & quibus igniculis subjectis, aut quo ariete excutiendus sit? Ad elocutionem plurimum juvat rem probatam meditatione expendisse, atque in se affectum illum excitasse, tum enim affectu in meditatione hausto tumida, aut ardens scribetur amplificatio. Hoc ipsum præstare potest attenta lectio Authoris, v. g. Ciceronis aut Chrysof. qui affectum illum tractavit: (exempla videri possunt apud Caesinium, l. 8. & 16.) sic enim imbutus atque inflammatus animus similia effundet. Ex quo & hoc eveniet, ut in agendo,
pro-

& pronuntiando res ab animo procedere videatur, itaque nos sentire, quemadmodum loquimur, quod ad motum non parum confert. Unde monet Quintilianus. Non agamus rem quasi alienam, sed assumamus parum per illum dolorem &c. Quia, ut Horatius in arte: si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi. Unde ut iterum Fabius loquitur, summa circa movendos affectus in hoc posita est, ut moveamur & ipsi, quod optimè, ut dixi, meditatione, atque lectione perficitur.

SUPPLEMENTUM II.

ad lib. 2. à cap. I.

De ordine seu dispositione partium in Oratione.

De dispositione argumentorum ad inventorum actum est supra mox post locos explicatos, idque propter faciliorem Tironis praxim, ut adverteret, quid post excogitatum argumentum facere ipsum oporteat, nempe in aliquam argumentationis formam redigere, tum verò oratoriè eloqui. Dissimulata est interim totius orationis dispositio, quò videlicet ipsas argumentationes referre oporteat, eò quòd satis videatur tempestivum, ipsum hòc nosse, postquam in quorumlibet argumentorum inventionem, argumentationem, & elocutionem satis versatus est: non secus atque Tironi in arte pingendi satis est aggredi totius corporis efformationem, postquam in

par-